

«Βάρκιζα τέλος ζωή μαγική»: αναβιώσεις της δεκαετίας του 40' στην Ελλάδα της κρίσης

του Γιώργου Πετρόπουλου

Σαν σε μια πανουργία της ιστορίας, ο Δεκέμβρης του '44 εμφανίζεται σαν ο πολιτικός πρόγονος, ενός τουλάχιστον μέρους, των εξεγερμένων νέων του Δεκέμβρη του 2008. Οι αναλογίες προφανείς: μεγάλα πλήθη να διαδηλώνουν, επιθέσεις σε αστυνομικά τμήμα, εξέγερση, σύγκρουση και πάνω από όλα Δεκέμβρης.

Στους τοίχους της Αθήνας - με μαύρη μπογιά και πολλές φορές με τον αναρχικό κύκλο για υπογραφή - μέσω συνθημάτων που έτσι κι αλλιώς περιέχουν συμπυκνωμένα νοήματα, συντελείται μια απόπειρα κατασκευής μιας εξεγερσιακής γενεαλογίας.

«Δεκέμβρης '44 Δεκέμβρης '08 όλα συνεχίζονται[1]», «Αυτόν το Δεκέμβρη θα είμαστε εμείς οι νικητές[2]».

Η επιλογή οικειοποίησης πλευρών έστω του ΕΑΜικού παρελθόντος από τμήματα του αναρχικού χώρου συνιστά μια μείζονα μετατόπιση από τις παλαιότερες επιλογές που ορίζονται από την ιστορική αποτύπωση του Άγι Στίνα ή του Γιάννη Ταμτάκου[3]. Ενόσ παρελθόντος δηλαδή που οριοθετείται από τις επιλογές του Ντεφαιτιστικού ρεύματος που κατανοεί το ΕΑΜικό εγχείρημα ως Σταλινικού τύπου παρεκτροπή. Λόγω ελλιπούς βιβλιογραφικής καταγραφής των προβληματισμών που αναπτύσσονται εντός του αναρχικού χώρου, μπορούμε απλά να πιθανολογήσουμε τη διαδικασία αυτής της μεταβολής. Μπορούμε πάντως να εκτιμήσουμε με σχετική βεβαιότητα, ότι εντάσσεται σε μια ανάγκη ψυχο-κοινωνική ένταξης του συγκρουσιακού αναρχικού προτάγματος μέσα στη μακρά διάρκεια.

Πρόκειται για μια διαδικασία απαραίτητη για τη συγκρότηση συλλογικής πολιτικής ταυτότητας διαδικασία, καθώς η επίκληση του παρελθόντος λειτουργεί ενοποιητικά στο πλαίσιο της ομάδας, και όσο πιο παλιά και όσο πιο ένδοξα, τόσο το καλύτερο - ειδικά για ένα πολιτικό υποκείμενο με φτωχές και ασαφείς, τουλάχιστον στην Ελλάδα, ιστορικές καταβολές. Εν προκειμένω, η επίκληση αυτή συντελείται μέσω μιας διπλής σχέσης με το ΕΑΜικό παρελθόν. Μέσω μιας επιλεκτικής ανάκλησης αποκτούν νομιμοποίηση οι εξεγερσιακές πρακτικές και η βία του Δεκέμβρη 2008 με την σύνδεσή τους με το ένοπλο, συγκρουσιακό, εμφυλιακό, ταξικό ΕΑΜ, ή καλύτερα με αυτό το ΕΑΜ όπως το νοηματοδοτεί και το κατασκευάζει εκ των υστέρων το εξεγερσιακό φαντασιακό. Η εξέγερση έρχεται να ρυθμίσει την ιστορική εκκρεμότητα που άφησε πίσω της η «νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε». Ταυτόχρονα, η ρητορική αυτή αποστασιοποιείται από τον εθνικοαπελευθερωτικό ή κομματικό χαρακτήρα του ΕΑΜ και πάνω από όλα από την επιλογή της συνθηκολόγησης της Βάρκιζας και εν τέλει την ήττα.

«Βάρκιζα τέλος, εμφύλιος ταξικός πόλεμος», «όχι άλλη Βάρκιζα»

Η συμφωνία με τον αντίπαλο συνιστά, για αυτήν την άποψη, την απαρχή των δεινών, το γενέθλιο γεγονός της ηττημένης και άρα πειθαρχημένης ζωής του μεταπολεμικού κόσμου.

Κι ο κόσμος αυτός χάνεται εντός της εξέγερσης του Δεκέμβρη, η οποία δεν κατασκευάζει έναν καινούριο, αφού η εξεγερσιακή πράξη είναι ένας καθαυτό καινούριος κόσμος. Έτσι το σύνθημα «πειθαρχία τέλος, ζωή μαγική» αντικαθιστά την έννοια της πειθαρχίας με αυτήν της Βάρκιζας. «Βάρκιζα τέλος, ζωή μαγική».

Εδώ συμφύρονται το αντιεξουσιαστικό επιχείρημα με τις εδραιωμένες λαϊκές πεποιθήσεις περί των λανθασμένων επιλογών της ηγεσίας του ΕΑΜ. Πρόκειται για ερμηνεία που υπερβαίνει την αναστοχαστική και κριτική θεώρηση εντός της συλλογικής μνήμης της Αριστεράς, αφού πλαισιώνει ένα γενικευμένο αποδεκτό σχήμα ερμηνείας της περιόδου που προσλαμβάνει τα χαρακτηριστικά εθνικής εξιστόρησης.

Χαρακτηριστικοί είναι οι στίχοι του hip hop συγκροτήματος «Μεθυσμένα Ξωτικά[4]»:

«...Για όσους με λένε πράκτορα η παραπλανημένο, είμαστε απλά μια εικόνα από το μέλλον. Από εκείνους που τη Βάρκιζα δεν αναγνώρισαν ποτέ γιατί κανένας Δεκέμβρης δεν τέλειωσε ποτέ. Τα αντίπαλα στρατόπεδα χωρίζονται ξανά ή με την εξέγερση ή με την κανονικότητα ή με τις κουκούλες ή με τις γραβάτες hasta la muerte mis amigos ή πιο απλά ραντεβού στα γουναράδικα[5]»

Η καταληκτική φράση η οποία - την οποία φέρεται να χρησιμοποίησε προκειμένου να αποδώσει το αδιέξοδο του συμβιβασμού της Βάρκιζας ο Άρης Βελουχιώτης - συνδέει για άλλη μια φορά πολιτικές συμπεριφορές με την εμβληματική μορφή του ΕΛΑΣίτη πρωτοκαπετάνιου. Πότε ως έκφραση του λαού ενάντια στην ηγεσία, πότε ως φόντο σε ισχυρά συμβολικές φωτογραφίες ένοπλων οργανώσεων της μεταπολίτευσης, ο «αντικομματικός» λαϊκός ηγέτης, θεοσεβούμενος και άθεος ταυτόχρονα, ο κλεφταρματωλός «αρχηγός των ατάκτων» επιμένει να στοιχειώνει το συλλογικό πολιτικό φαντασιακό, μετεγγράφοντας την ιστορία της Αντίστασης εντός ενός προνεωτερικού αξιακού κώδικα.

Μπάτσοι, TV και... Γερμανοί!

Η δεκαετία του '40 θα επανέλθει ως ιστορικό ανάλογο[6] δύο χρόνια αργότερα, με την υπαγωγή της χώρας στο Μνημόνιο και τις καταστροφικές συνέπειες που αυτό επιφέρει. Όπως είναι προφανές, επιλέγεται να μην περιοριστεί η περίοδος που προσδιορίζουμε ως «κρίση» από τη στιγμή της υπογραφής του Μνημονίου, αλλά από τη νεανική εξέγερση του Δεκέμβρη 2008. Και θα περιγράφαμε ως κρίση τη στιγμή ή την περίοδο κατά την οποία καταλύεται ο δομημένος κόσμος, οι λέξεις και τα πράγματα, η ρουτίνα, πρακτικά η αδυναμία όλων των συμβολικών μηχανισμών να ελέγξουν την πραγματικότητα. Κρίση είναι το αχαλιναγώγητο, το αδύνατο να ελεγχθεί. Σε αυτό τον εφιαλτικό κόσμο οι άνθρωποι θα αναζητήσουν ερμηνευτικά καταφύγια σε οικείες αναπαραστάσεις, θα επιχειρήσουν να αποδώσουν εκ νέου νόημα στη ζωή τους μέσω ενός οικείου ιδιώματος. Η καταφυγή στο παρελθόν θα προσφέρει πραγματικές ή φαντασιακές ιστορικές αναλογίες, έτσι ώστε να αναπλαισιωθεί η συγκυρία με έναν κατά κανόνα απλό κώδικα που θα αποκαθιστά την αταξία της κρίσης.

Έτσι κι αλλιώς η σχέση του ανθρώπου με το παρελθόν είναι συνεχής και αδήριτη, καθώς γράφει και ο E. Hobsbawm:

«Γιατί όταν στεκόμαστε μπροστά στο παρελθόν οι σχέσεις μεταξύ παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος δεν είναι απλώς ζητήματα που έχουν μεγάλο ενδιαφέρον για όλους: είναι

ζητήματα από τα οποία δεν μπορούμε να ξεφύγουμε. Δεν γίνεται να μην τοποθετούμε τους εαυτούς μας μέσα σε μια συνέχεια, της ζωής μας, της οικογένειάς μας ή της ομάδας μας. Δεν γίνεται να μην αντιπαραβάλουμε το παρελθόν με το παρόν: είναι αυτό που κάνουν τα άλμπουμ των φωτογραφιών. Δεν γίνεται να μη μαθαίνουμε από το παρελθόν...[7]».

Ακριβώς αυτή η «ισχύς» του παρελθόντος επιβάλλει τη συνεχή διαπραγμάτευσή του με το παρόν. Άλλωστε οι αναπαραστάσεις του παρελθόντος κατασκευάζονται - και καμιά φορά επινοούνται - στο παρόν, προκειμένου να ικανοποιούν προτεραιότητες δεδομένες από την εκάστοτε συγκυρία. Η παραπάνω παραδοχή δεν υπονοεί την ανυπαρξία του ανακαλούμενου παρελθόντος, αλλά τη χειραγώγησή του. Την εκλεκτικίστικη επιλογή, από μια πλειάδα περιστατικών, αυτών που μπορούν να αποκτήσουν συμβολική αξία, τέτοια, που να νοηματοδοτεί το συναισθηματικό, εθνικό, ταξικό ή πολιτικό παρόν κατά πως το θέλουμε ή το καταλαβαίνουμε.

Η χρήση των ιστορικών αναλόγων δεν προϋποθέτει την άμεση βιωματική σχέση με το παρελθόν, καθώς μπορεί να επιλέγονται «περιοχές» του κοινού παρελθόντος με ισχυρή συμβολική αξία, έτσι ώστε να κινητοποιούν αποτελεσματικά το συλλογικό πολιτικό φαντασιακό.

Αυτή η πολιτική χρήση του παρελθόντος, μπορεί να είναι αποτέλεσμα κρατικής μέριμνας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της αριστουργηματικής ταινίας του Αϊζεσταϊν, «Πρίγκιπας Νιέφσκι», η οποία πραγματοποιείται - μπροστά στον κίνδυνο της Γερμανικής επίθεσης ενάντια στη Σοβιετική Ένωση - προκειμένου να τονώσει το πατριωτικό αίσθημα, θυμίζοντας τον ηρωικό αγώνα των Ρώσων απέναντι στους Τεύτονες ιππότες. Μπορεί επίσης να είναι μια αυθόρμητη διαδικασία που δεν θα υπακούει σε κάποιον κεντρικό σχεδιασμό ή πολιτική σκοπιμότητα. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η «συναίνεση» των αποδεκτών, καθώς οι χρήσεις του παρελθόντος θα πρέπει να υπακούουν σε εδραιωμένες πεποιθήσεις, έτσι ώστε να είναι πειστικές και άρα αποτελεσματικές.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της χρήσης ως ιστορικού ανάλογου της επανάστασης του '21 από τις αντιστασιακές οργανώσεις, κυρίως βέβαια από το ΕΑΜ κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Πρόκειται για μια επιλογή που μάλλον γίνεται αυθόρμητα και ίσως να εκφράζει την αρχική αμηχανία των ανθρώπων. Στην πορεία η συσχέτιση αυτή θα αποκτήσει μονιμότερο χαρακτήρα, καθώς η ανάγκη συγκρότησης ένοπλων αντάρτικων σχηματισμών στην ύπαιθρο καθιστά επιτακτική τη σύνδεση του νεωτερικού προτάγματος του ΕΑΜ με την παράδοση ανταρσίας που συνιστά το '21 για τους αγροτοποιμενικούς πληθυσμούς[8].

Μια αντίστοιχα αυθόρμητη ανάδυση ιστορικής αναλογίας συντελείται μετά την υπαγωγή της χώρας στο Μνημόνιο. Παρατηρείται μια διάχυτη αναπαράσταση της περιόδου που ακολουθεί με αυτήν της κατοχής 1941-1944 η οποία - τουλάχιστον στην αρχική της έκφραση - δεν φαίνεται να αποτελεί ρητορικό στρατήγημα κάποιου πολιτικού χώρου. Αναπτύσσεται αυτόνομα και αυθόρμητα μέσω του διαδικτύου, από πλήθος ανεξάρτητων ιστολογίων και μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και καθίσταται πολύ σύντομα μια κυρίαρχη αναπαράσταση του παρόντος, υπερβαίνοντας τους περιορισμούς των δυνητικών (virtual) κοινοτήτων εντός των οποίων αρχικά διεκινείται.

Η «απώλεια μέρους της εθνικής μας κυριαρχίας» (τουλάχιστον κατά δήλωση του τότε πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου), η ραγδαία επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου που θυμίζει εμπόλεμη περίοδο, τα συνεπακόλουθα περιστατικά ασιτίας και η άκρως επιθετική στάση

της Γερμανικής κυβέρνησης συγκροτούν το σκηνικό της αναπαράστασης της μνημονιακής περιόδου ως Γερμανικής κατοχής.

Πρόκειται για μια μετεγγραφή μιας περιόδου υστέρησης νοήματος εντός ενός κώδικα περισσότερου οικείου, εντός του εθνικού ιδιώματος. Μια επιστροφή στο οικείο και ασφαλές παρελθόν, σαν άμυνα απέναντι στο ανοίκειο και τρομακτικό παρόν. Έτσι, μια καπιταλιστική κρίση υπερσυσσώρευσης που μεταβάλλεται σε κρίση χρέους, μεταφέροντας τις χρεοκοπίες των τραπεζών στους κρατικούς προϋπολογισμούς μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο μέσω του αντιθετικού δίπολου Έλληνες/Ξένοι. Δεν πρόκειται απλά για μια συνομωσιολογική ερμηνεία μιας κατάστασης που δεν μπορεί να ερμηνευθεί αλλιώς. Θα λέγαμε πως είναι αφενός μια αναμενόμενη ψυχοδυναμική αντίδραση, με βάση τους μηχανισμούς που αναδείξαμε παραπάνω και αφετέρου μια εγγενής παθογένεια της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας που ανάγεται στους όρους συγκρότησης της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας.

Εντός λοιπόν μιας «κατοχικής Ελλάδας» δεν μπορούν να υπάρχουν παρά Έλληνες και Ξένοι αλλά και προδότες που εκπίπτουν από το καθεστώς του Έλληνα, που χωρίς να παύουν να είναι Έλληνες, περνάνε σε μια ιδιαίτερη κατάσταση όπου πρέπει να επανακριθεί η σχέση τους με το εθνικό σώμα, με άλλα λόγια γίνονται «δωσίλογοι». Με αυτόν τον τρόπο ιχνογραφείται ένα ενιαίο εθνικό σώμα που μετεγγράφει τις ταξικές αντιθέσεις εντός του εθνικού και συνεκδοχικά εντός του συγγενικού ιδιώματος. Σε μια κοινωνία όπου το έθνος συγκροτείται περισσότερο ως πολιτισμική παρά ως πολιτική κοινότητα, ως μια φαντασιακή κοινότητα μιας διευρυμένης οικογένειας, αυτή είναι μια προσφιλής ερμηνεία[9].

Μια τέτοια αφήγηση της κρίσης φαίνεται να συγκινεί ένα ευρύτερο κοινό που προέρχεται από τα εξαχνώμενα μεσαία στρώματα, παραδοσιακούς ψηφοφόρους κατά πλειοψηφία των δύο μεγάλων κομμάτων. Βρίσκει όμως και υποστηρικτές εντός προσώπων, δυνάμεων και εντύπων της Αριστεράς: χαρακτηριστικό είναι το αποσπάσμα από άρθρο του Γ. Δελαστίκ στην εφημερίδα «Πρίν»

«Απύθμενο είναι το μίσος όλων των φερέφωνων της κυβέρνησης «Τσολάκογλου» των κατάπτυστων Σαμαρά, Βενιζέλου, Κουβέλη εναντίον της Κύπρου... Ανεξάρτητα όμως από τις λεπτομέρειες, η καθολική απόρριψη από την κυπριακή Βουλή καταξεφτίλισε ακόμη περισσότερο τους δωσίλογους πολιτικούς και βουλευτές της κυβέρνησης Κουίσιλινγκ της Αθήνας».

Εν προκειμένω φαίνεται να επιχειρείται η πολιτική κεφαλαιοποίηση των ισχυρών αρνητικών συμβολισμών που φέρει η έννοια του «δωσιλογισμού» και η σπάνια για τα ευρωπαϊκά μεταπολεμικά δεδομένα ενσωμάτωσή τους εντός του έθνους. Αυτή η παραδοξότητα στερεί από την εγχώρια πολιτική ελίτ τον ιδρυτικό μύθο του ευρωπαϊκού μεταπολεμικού αστισμού, δημιουργώντας περιπλοκές, τόσο στη διαχείριση του παρελθόντος, όσο και στο κύρος των δυνάμεων αυτών ως κυρίαρχων τάξεων. Παράλληλα αναπαράγεται μια διαδεδομένη από τα αριστερά μετωνυμία των ελίτ ως διαχρονικών «συνεργών» των εκάστοτε κατακτητών.[10]

Εντός αυτής της, με εθνικούς όρους, αναπαράστασης της μνημονιακής περιόδου είναι προφανές ότι δεν μπορεί να ανακαλείται το διχαστικό παρελθόν του Εμφυλίου παρά μόνο με τις εκδοχές που αναφέρθηκαν παραπάνω και στη συνεκδοχική χρήση του όρου «Ταγματασφαλίτες». Ο προαναφερθείς όρος αρχικά χρησιμοποιείται ευρέως στο

διαδίκτυο, κυρίως όμως από τους διαδηλωτές προκειμένου να αποδώσει την ιδιαίτερη σκληρότητα των αστυνομικών δυνάμεων. Το αμέσως επόμενο διάστημα, θα χαρακτηρίζει το νεοναζιστικό μόρφωμα της Χρύσης Αυγής, οι ίδιοι άλλωστε θα αναβιώσουν σε κεντρικό πια επίπεδο τους εορτασμούς στον Μελιγαλά, εντάσσοντας ως μνημονικό τόπο και αντίστοιχα ως συστατικό στοιχείο της ταυτότητας τους την σχέση με τα Τάγματα Ασφαλείας.

Συνεπακόλουθο της Κατοχής είναι η Αντίσταση και φυσικά το ΕΑΜικό παρελθόν: αυτό είναι το ιστορικό ανάλογο που χρησιμοποιεί στον πολιτικό του λόγο ο μείζων πλέον κομματικός χώρος της αριστεράς, ο ΣΥΡΙΖΑ. Τουλάχιστον στην αρχή φαίνεται να εκκινεί από αυθόρμητες νοηματικές αποδώσεις της συγκυρίας, παρά από κεντρικό σχεδιασμό. Περιλαμβάνει εκκλήσεις για ένα νέο ΕΑΜ, ιστορικό ανάλογο, με ταυτοτικά χαρακτηριστικά με τον εν λόγω πολιτικό σχηματισμό, μέχρι την τιτλοφόρηση του προγράμματος του ως «τι είναι και τι θέλει ο ΣΥΡΙΖΑ» που σαφώς παραπέμπει στο εμβληματικό κείμενο του Δημήτρη Γληνού και προφανώς είναι αποτέλεσμα κεντρικής πολιτικής επιλογής. Πέραν των προφανών συγκυριακών πολιτικών επιδιώξεων, η ένταξη του ΣΥΡΙΖΑ στην αντιστασιακή ΕΑΜική γενεαλογία αποτελεί μείζονα προτεραιότητα, καθώς το ΕΑΜικό παρελθόν αποτέλεσε αντικείμενο διεκδίκησης μεταξύ των πλευρών της διασπασμένης Αριστεράς της δεκαετίας του '90. Παράλληλα είναι μια θετική ένταξη στο συμβολικό σύστημα των ανθρώπων που αγωνίζονται ενάντια στις επιπτώσεις του μνημονίου, καθώς αποτελεί παραδειγματικό τρόπο οργάνωσης των κοινωνικών αντιστάσεων σε μια έκτακτη συγκυρία. Είναι δε τέτοιο το κύρος του ΕΑΜ στη συλλογική μνήμη, που εντός της μνημονιακής συγκυρίας εμφανίζονται απροσδόκητοι επίδοξοι κληρονόμοι του. Ο Πάνος Καμμένος, προερχόμενος από το χώρο που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε λαϊκή Δεξιά, αναφέρει σε ραδιοφωνική του συνέντευξη λίγο πριν την ίδρυση του κόμματος που σήμερα ηγείται:

«Να κατέβουμε σε ένα κοινό εκλογικό μέτωπο. Μπορεί να είναι καν μια διακομματική συνεργασία για τις εκλογές. Μπορεί να είναι ένα μέτωπο αντίστασης, ένα νέο ΕΑΜ»[11]

Η φαινομενικά παράδοξη διατύπωση από τον Π. Καμμένο μοιάζει να είναι αποτέλεσμα των διαδικασιών όσμωσης διαφορετικών ρευμάτων, που συντελέστηκε κάτω από το ιδιαίτερο πολιτικό περιβάλλον της δεκαετίας του '90.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας καθώς φαίνεται να αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη αμηχανία τις αναβιώσεις του ΕΑΜικού αντιστασιακού παρελθόντος. Προφανώς, αυτό έχει να κάνει με τις στοχεύσεις του κόμματος που αποκλείουν συνεργασίες με άλλους πολιτικούς σχηματισμούς, οπότε η ιστορική ανάκληση των μετωπικών πρωτοβουλιών κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ενδεχομένως θα δημιουργούσε σύγχυση εντός του κομματικού ακροατηρίου. Είναι όμως μάλλον μια βαθύτερη διεργασία που έχει να κάνει με την επαναδιαπραγμάτευση του κομματικού παρελθόντος. Φαίνεται ότι κατά την διάρκεια της τελευταία δεκαεπταετίας υπάρχει μια συστηματική μετατόπιση από το ΕΑΜικό παράδειγμα σε αυτό του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ) και τον Εμφύλιο. Πρόκειται για επιλογή που προκαλείται πιθανόν από την προαναφερθείσα «κατάληψη» του ΕΑΜικού παρελθόντος από άλλους κομματικούς χώρους και σαφώς εντάσσεται στους εκλογικούς σχεδιασμούς του κόμματος, αλλά και στους ιδεολογικούς αναπροσανατολισμούς του που συντελούνται τα 20 προηγούμενα χρόνια. Έτσι επιχειρείται να αναδειχθούν περισσότερο τα συγκρουσιακά ταξικά χαρακτηριστικά της ΕΑΜικής αντίστασης παρά ο ενωτικός εθνικο-απελευθερωτικός του χαρακτήρας. Τα αποσπάσματα από την εφημερίδα Ριζοσπάστης που ακολουθούν είναι χαρακτηριστικά:

«Κάποιοι «ιστοριολόγοι» γράφουν ότι το ΕΑΜ και ο ΕΛΑΣ πολέμησαν μόνο το φασίστα Γερμανο-Ιταλό κατακτητή για να απελευθερώσουν την Ελλάδα. Αλλά έτσι δεν αποτυπώνεται ολόκληρη η ιστορική αλήθεια της εξελισσόμενης στη συγκεκριμένη περίοδο πραγματικότητας. Εκτιμά την πάλη ενάντια στους ιμπεριαλιστές κατακτητές ως ουδέτερη ταξικά, δηλαδή ότι και η αστική τάξη και η εργατική τάξη με τους συμμάχους της είχαν την ίδια στάση απέναντι στον κατακτητή. Έτσι, συγκαλύπτει το ταξικό στοιχείο στην εθνικοαπελευθερωτική πάλη που στην Ελλάδα ήταν κυρίαρχο, αφού η αστική τάξη δεν πολέμησε τον κατακτητή»[12]

ενώ παρακάτω επιχειρείται μια συνολική αναδιαπραγμάτευση της στάσης του ΚΚΕ κατά την κατοχική περίοδο:

«Βεβαίως, η εργατική τάξη, ο λαός δεν κατάφεραν να κατακτήσουν την εξουσία. Αλλά αυτό οφείλεται στη στρατηγική του ΚΚΕ. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος όξυνε την ταξική πάλη σε μια σειρά χώρες. Η στρατηγική του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος απέναντι στο διεθνές ιμπεριαλιστικό σύστημα τελικά δεν προσανατόλισε στη διαμόρφωση στρατηγικής των ΚΚ ενάντια στην αστική τάξη της χώρας τους, είτε η τελευταία ήταν επιτιθέμενη είτε αμυνόμενη»[13]

Οι αναπαραστάσεις της δεκαετίας του '40 εντάσσονται ως μια σημαίνουσα υποκατάσταση στην πολιτική ρητορική, προκειμένου να οικοδομήσουν καταγωγικούς μύθους, να παράξουν νομιμοποιήσεις και κυρίως να συγκροτήσουν ισχυρά αγορευτικά δίπολα, τέτοια που να νοηματοδοτούν τις δράσεις των υποκειμένων εντός των εκτάκτων καταστάσεων- εν προκειμένω της κρίσης. Αυτή η επισήμανση είναι απαραίτητη, για να κατανοηθεί ο μεταφορικός πολεμικός λόγος ως στοιχείο μιας «πολιτικής τελετουργίας». Ειδάλτως υπάρχει ο κίνδυνος άρνησης της μεταφοράς, ως συστατικού στοιχείου του πολιτικού λόγου, και η υπολανθάνουσα ανάδυση ενός αγορευτικού αξιώματος εντός του οποίου δεν υπάρχει σχήμα λόγου.

Με αυτήν την επισήμανση ας κατανοήσουμε τις λιγότερο ή περισσότερο απροσδόκητες εισβολές του παρελθόντος ως στοιχείο του ανθρώπινου πολιτισμού. Η κοινωνία άλλωστε που θα πάψει να συνομιλεί με το παρελθόν της ανήκει μάλλον στη σφαίρα της φαντασίας, ίσως της πιο νοσηρής.

[1] Σύνθημα γραμμένο σε τοίχο στην Καλλιδρομίου στο Χαριτάτου-Συνοδινού Μελίνα, Στάχτη και Burberry: ο Δεκέμβρης 2008 μέσα από συνθήματα, εικόνες και κείμενα, [Αθήνα] Εκδόσεις ΚΨΜ, c2010 .

[2] Σύνθημα γραμμένο στην οδό Στουρνάρη το Δεκέμβρη του 2008

[3] Για τον Αγι Στίνα, τη δράση και τις απόψεις του, βλ στα: Στίνας Α. ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΟΠΛΑ : η ειδική αποστολή της εθνική αντίστασης στο δεύτερο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο και η συμβολή της στη βιβλική καταστροφή που εν ψυχρώ προετοιμάζουν οι δήμιοι που κυβερνούν τους λαούς. Αθήνα, Διεθνής Βιβλιοθήκη, 1984 και Στίνας Α. Αναμνήσεις : εβδομήντα χρόνια κάτω απ' τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης. Αθήνα, Ύψιλον, 1985, για το Γιάννη Ταμτάκο στην αυτοβιογραφία του: Ταμτάκος Γ. Αναμνήσεις μιας ζωής στο επαναστατικό κίνημα. Κύκλοι Αντιεξουσίας, Θεσσαλονίκη, 2003. Για τη σχέση τους με

τον αναρχικό χώρο, στις παραπάνω μονογραφίες και σε άρθρα σε περιοδικές εκδόσεις και διαδικτυακούς ιστοτόπους του χώρου.

[4] Πληροφορίες για το συγκρότημα στο <http://www.methismenaxotika.gr/home.html>

[5] Για τους στίχους στο, http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=51522

[6] Για την εισαγωγή του όρου «ιστορικό ανάλογο» στο Παναγιωτόπουλος Π. Πολιτικές χρήσεις της ιστορίας 2010: ριζοσπαστική Αριστερά και νοηματοδότηση του τραύματος. Στο Δεμερτζής Ν. ό.π , σ. 251-287

[7] πρβλ: Hobsbaum Eric, Για την ιστορία, Αθήνα Θεμέλιο c1998, σ 42.

[8] Βλ. σχετικά με την σχέση Αντίστασης και '21 Boeschoten R. Van, From Armatolik to people's rules. Investigation in to collective memory of rural Greece, Amsterdam Hakert 1991, Κοταρίδης Νίκος, «Ταυτότητα και αντιπαλότητα στα τραγούδια της εθνικής αντίστασης» στο Κουτσούκης Κ. (επιμ.), Εθνική Αντίσταση στην Ευρυτανία, 50 χρόνια από την ίδρυση και το Εθνικό Συμβούλιο της ΠΕΕΑ, τόμ. Α., Αθήνα 1995, σ. 211-231, Κοταρίδης Νίκος, «Ούτε άτιμος ούτε ντροπιασμένος. Αντίσταση και Εμφύλιος στο ιδίωμα της συγγένειας και τις αξίες της ανδροπρέπειας» στο Εμφύλιο Δράμα(ειδική έκδοση του περιοδικού Δοκιμές) Δοκιμές, τεύχος 6, 1997 σ. 75-100

[9] Για πτυχές του ελληνικού εθνικισμού βλ σχετικά Δεμερτζής Νίκος, Ο λόγος του Εθνικισμού, Αθήνα Αντ Ν. Σάκκουλα 1996, Δοξιάδης Κύρκος, Εθνικισμός ιδεολογία μέσα μαζικής επικοινωνίας, Αθήνα Πλέθρον [1995], και γενικά για την έννοια της εθνικής ιδεολογίας Λέκκας Παντελής, Η εθνικιστική ιδεολογία, Αθήνα Κατάρτι 2006,

[10] Βλ. σχετικά: Κοταρίδης Νίκος, Παπακόγκος Κωστής, Ο Άρης στη Λαμία, Αθήνα Φιλίστωρ c2006, σ. 95.

[11] Ραδιοφωνική συνέντευξη στον Realfm το ηχητικό απόσπασμα στο: http://www.enikos.gr/politics/11466,Kammenos:Na_kanoyme_ena_neo_EAM.html

[12] Ριζοσπάστης, Σάββατο 29/9/2012.

[13] Ριζοσπάστης, ο.π.